

Rapport Archeologisch Onderzoek SHMS

Gemeente 's-Hertogenbosch
2009

Gemeente 's-Hertogenbosch
Afdeling Bouwhistorie, Archeologie en Monumenten (BAM)
juli 2009

Rapport Archeologisch Onderzoek SHMS Rosmalen / Gemeente 's-Hertogenbosch

Locatie: Rosmalen, Maliskampsestraat 84
Project: Waarderend onderzoek
Plaats binnen archeologisch proces: Inventariserend veldonderzoek met proefsleuven (IVO-P)
Opdrachtgever: J.A.M. van Gerven
Maliskampsestraat 84
5248 NR Rosmalen
Bevoegd gezag: Gemeente 's-Hertogenbosch
Drs. R. van Genabeek
Afdeling Bouwhistorie, Archeologie en Monumenten
Postbus 12345
5200 GZ 's-Hertogenbosch
073-6155811
r.vangenabeek@s-hertogenbosch.nl
Uitvoering en rapportage: Gemeente 's-Hertogenbosch
Drs. J.R. Treling
Tekeningen: BAM
Afdeling Bouwhistorie, Archeologie en Monumenten
Postbus 12345
5200 GZ 's-Hertogenbosch
073-6155558
j.treling@s-Hertogenbosch.nl
Start onderzoek: 6 juli 2009
Duur onderzoek: 1 dag
Bamrapport: 2009-02

Inhoud

Basisgegevens	7
1. Aanleiding voor het onderzoek	9
2. locatie van het onderzoek	11
3. Cultuurhistorische context	11
4. Onderzoeksvragen	13
5. Werkwijze	13
6. Resultaten	15
7. Samenvatting en conclusie	17
8. Onderzoeksvragen en antwoorden	17
9. Waardering van de vindplaats	19
10. archeologische advisering	19
literatuur	19

Basisgegevens

Provincie:	Noord-Brabant
Gemeente:	's-Hertogenbosch
Plaats:	Rosmalen/Maliskamp
Toponiem:	Eikenburg
Kaartblad:	45D
X-Y Coördinaten:	155.259 / 412.676 (NW-hoek)
	155.270 / 412.637 (ZW-hoek)
	155.343 / 412.658 (NO-hoek)
	155.329 / 412.700 (ZO-hoek)
Oppervlakte plangebied:	100m ²
BAM-projectcode:	SHMS
OM-nummer:	36987
Documentatie:	Gemeente 's-Hertogenbosch
	Afdeling Bouwhistorie, Archeologie en Monumenten
	Bethaniestraat 4
	5211 LJ 's-Hertogenbosch
	www.s-hertogenbosch.nl/stad en wijken/ monumenten

1. Aanleiding voor het onderzoek

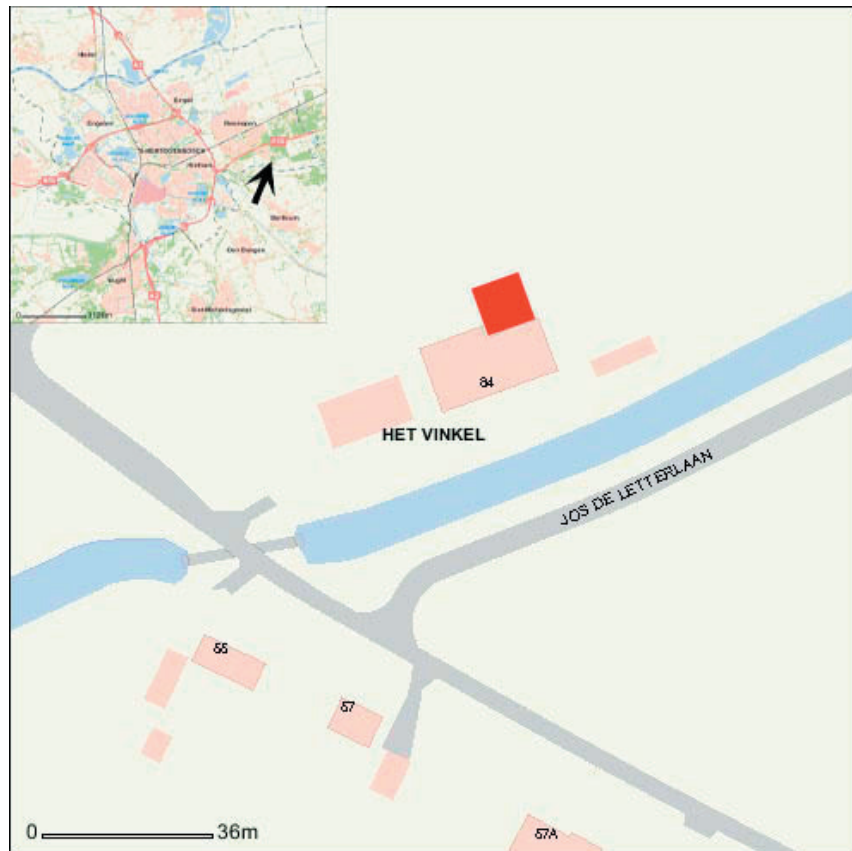
Op 6 juli 2009 is achter Maliskampsestraat 84 te Rosmalen een kleinschalig archeologisch onderzoek uitgevoerd.

De aanleiding voor het onderzoek is een bouwplan op de plaats waar tot in de jaren '60 van de 20ste eeuw een 19de-eeuws landhuis genaamd Eikenburg heeft gestaan. Dit landhuis was aangebouwd aan een boerderij. Deze boerderij bestaat nog en de huidige eigenaar is voornemens een nieuw pand van ongeveer hetzelfde bouwvolume te bouwen op een groot deel (niet volledig) van de locatie van het landhuis. Omdat het terrein valt in categorie 5A van de archeologische beleidskaart (terrein met een middelhoge tot hoge archeologische verwachting) was een waardestellend onderzoek noodzakelijk door middel van Inventariserend Veldonderzoek met proefsleuven.

2. Locatie van het onderzoek

Afb. 1

Locatie van het onderzoeksterrein (rood).

3. Cultuurhistorische context

Het plangebied is gelegen in Maliskamp, een buurtschap op de zuidelijke flank van een hoge zandrug waarop ook Rosmalen ligt. Archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat in de IJzertijd en Romeinse tijd al bewoning aanwezig was op deze zandrug. Waarschijnlijk was deze geconcentreerd ten noorden van het huidige dorp, op de overgang naar het rivierengebied. Door vernatting is de bewoning in de loop der tijd steeds hoger op de zandrug komen te liggen. De naam Rosmalen komt voor het eerst voor in een oorkonde uit 815, waarin ook Engelen, Empel en Orthen worden genoemd. Vanaf die periode is er in ieder geval sprake van continue bewoning ter plaatse van de huidige dorpskern. De oudste archeologische resten van dit middeleeuwse Rosmalen zijn aangetroffen bij een opgraving aan de Rodenborchweg. Daar is onder andere een waterput aangetroffen uit de 10de eeuw.

Ook bij Bruggen, ten oosten van Rosmalen, zijn vondsten bekend uit deze periode. Rosmalen kende een tamelijk open structuur waarbij de meeste huizen langs enkele straten rondom de kerk stonden. Ten noorden van de kerk liep een doorgaande weg tussen Orthen en de Heinis in het westen en Bruggen en Kruisstraat in het oosten. Ter hoogte van de kerk splitste deze weg zich in de richting van Hintham en Berlicum. Het dorp was gelegen te midden van akkers. Het gebied ten zuiden van de zandrug van Rosmalen-Bruggen ligt lager en is vochtiger. Hier komt onder meer ten gevolge van het steken van plaggen heide voor. Dit gebied is lange tijd grotendeels woeste grond gebleven. Plaatselijk komen echter kleinschalige ontginningen voor onder andere rond de Duinse Hoeve.

De eerste vermelding van de boerderij dateert uit 1627¹ maar de ontginning is waarschijnlijk aanmerkelijk ouder. Ook ten noorden van de huidige spoorweg 's-Hertogenbosch-Oss, in het Sprokkelbosch, heeft mogelijk zo'n ontginningshoeve gelegen: de Hondsborg. Een van de oudste vermeldingen van deze hoeve dateert van 1787.

Ondanks het feit dat Rosmalen op een hoger gelegen zandrug lag zorgde de Maas, wanneer de Beerse Overlaat in werking was getreden, toch voor de nodige overlast met als dieptepunt het jaar 1876. Mede als gevolg van dit natuurgeweld ging het op economisch gebied in de 19e en begin 20e eeuw slecht. Pas na 1926 werd het afwateringsprobleem van de Maas opgelost.

De huidige wijk Maliskamp is pas ontstaan na de Tweede Wereldoorlog. Ter hoogte van deze wijk lag halverwege de 19de eeuw het gehucht Maliekamp. Het is niet precies bekend hoe oud het gehucht is, maar vermoedelijk is het pas ontstaan in de late 18de eeuw. Het plangebied ligt ten noorden van de kruising van de Maliskampsestraat, bij een zijtak van de Groote Wetering.

De vroegste vermelding van landgoed Eikenburg is uit 1787: *het goed genaemt Eijkenburgt geleegeen in de Maliscamp, jurisdictie van Rosmalen*.

In 1802 is er sprake van een *“goed genaamt Eikenburg met aangehoorende hoev, landerijen, beemden en houtgewasse, gelegen alhier in den Maliscamp”*.

In de 19de eeuw is er een villa tegen de boerderij aangebouwd.

Deze villa is in de jaren '60 van de twintigste eeuw gesloopt.

Afb.2.

Het landgoed Eikenburg op de kadastrale minuut van 1823. De 19de-eeuwse villa is rood omkaderd.

Afb.3.

Landgoed Eikenburg rond 1900. Zicht op de noordelijke gevel van de villa.

4. Onderzoeksvragen

Voor het onderzoek is een PvE opgesteld waarin de volgende onderzoeksvragen zijn geformuleerd:

1. Zijn er nog resten van de 19de-eeuwse villa aanwezig in de ondergrond.
2. Zo ja, wat is de kwaliteit van deze resten.
3. Zijn er aanwijzingen voor oudere bewoning op de onderzochte locatie.
4. Tot welke hoogte is het dekzand bewaard.

5. Werkwijze

In het Programma van Eisen is sprake van twee proefsleuven met een breedte van 2 meter. Er was echter afgesproken dat de eigenaar een graafmachine zou huren en dit bleek bij aankomst een minigraver te zijn met een breedste bak van 1.00m. Er is toen besloten de sleuven die breedte te geven, omdat dit logistiek gunstiger en voor dit type onderzoek voldoende was. De totale onderzochte oppervlakte is daarmee ca. 20m².

Put I (O-W) is gekozen parallel aan en op ca. 5 meter uit de noordelijke gevel van de boerderij, dwz. door het midden van de te verwachten restanten van het landhuis Eikenburg. Haaks hierop is put II in N-Zrichting gekozen, ook nu weer halverwege de resten van het landhuis. Het bereiken van het dekzand betekende het einde van de verdieping. Er zijn in totaal twee vlakken aangelegd en er zijn twee profielen gedocumenteerd met een hoogte van 1.20m.

Afb.4.

Luchtfoto van de onderzoekslocatie met de beide proefsleuven.

6. Resultaten

Afb. 5.

Put I, vlak 1, gezien in westelijke richting

Put I maakte al snel duidelijk, dat de sloop van landhuis Eikenburg grondig is geweest. In profiel 1 werden de uitbraaksporen van de oostelijke en westelijke zijmuur gevonden (herkenbaar omdat de huidige eigenaar nog wist waar de villa precies aansloot op de boerderij). Hart op hart van deze uitbraaksporen was de villa ongeveer 9 meter breed. Binnen deze uitgebroken muren waren nog enkele puinlagen zichtbaar die samenhangen met de sloop uit de jaren '60. (plastic!). Een opvallend element uit de periode na de afbraak is F3. Dit is een betonnen (of een met beton afgesmeerde bakstenen) put met een betonnen deksel. Vermoedelijk is dit een gierput, ten behoeve van het boerenbedrijf na de sloop van de villa.

Afb.6.

*Put I, profiel1.
Betonnen gierput (?) F3*

Ten westen van de resten van het landhuis zijn F1 en F2 gevonden, twee lichte funderingen waarvan de betekenis onduidelijk is gebleven. Vooral F1 is suggestief vanwege zijn gebogen vorm. Toch is dit geen put geweest, maar net als F2 een lichte fundering voor een klein gemetseld element. In dit stadium is daar verder geen duidelijkheid over te verkrijgen. Vermoedelijk is F1 jonger dan F2 en gezien de machinale stenen zijn de beide elementen niet ouder dan eind 19de eeuw.

Afb. 7.

Put I, vlak 1.
F1 (rechts) en F2 (links).
Twee lichte funderingen
voor één of meer construc-
ties ten westen van de villa.

Het dekzand in put I werd op het hoogste punt aangetroffen op 5.37+nap en dit betrof nog net een restant van een B2-horizont. De overgang naar de C-horizont lag op ca. 5.15+nap. Oudere sporen dan de sloop van het landhuis bestonden uit enkele kuilen met gevlekt beige zand, waaruit echter geen daterende scherven kwamen. De vulling van deze kuilen was overigens identiek aan die van de insteek van F3. In het veld wekten ze dan ook niet de indruk veel ouder te zijn dan de periode van het landhuis.

Het tegenover profiel 1 gelegen W-Op profiel s niet gedocumenteerd, omdat dit volledig bestond uit bovengrond met op het niveau van vlak 1 een puinlaag (zie voor de opbouw profiel 2).

Afb.8.

Put II gezien in zuidelijke
richting. Op de voorgrond
F4.

Afb.9.

Put II, vlak 1
F4 met een gepleisterde
binnenhoek.

Ter hoogte van 5.16m. op het lint van profiel 1 is put II aangelegd (afb. 8). Zoals al in put I was gebleken, was hier veel dieper gesloopt dan in put I. De reden hiervoor wordt vermoedelijk gegeven door F4 (afb.9). Dit is de fundering van de noordgevel van de villa die op de foto van rond 1900 staat afgebeeld. F4 heeft een binnenhoek die gepleisterd is en F4 heeft dus deel uitgemaakt van een kelder die onder het noordwesten van de villa heeft gezeten. Dat is ook de reden dat F4 dieper is aangelegd dan de (uitgebroken) zijmuren (onderkant F4 op 4.47+nap, gelegen op de C-horizont). Bij de afbraak is deze kelder volgestort met puin. De profielen van put II (plus het aansluitende profiel van put I) bestonden dan ook vooral uit dit puinpakket.

Ten noorden van F4 bestond het profiel uit het al eerder geconstateerde gevlekt/beige zandpakket precies tot de onderzijde van F4 (geen insteek!), wat duidelijk maakt dat de paar kuilen in put I met dezelfde vulling verband houden met de bouw van de villa.

7. Samenvatting en conclusie

Bij het proefsleuvenonderzoek op het voormalige landgoed Eikenburg te Maliskamp zijn resten gevonden van de uitgebroken funderingen van de 19de-eeuwse villa die tot in de jaren '60 van de twintigste eeuw tegen de noordgevel van de nog bestaande boerderij heeft gestaan. Alleen aan de noordzijde is nog een fragment van een kelderfundering aangetroffen. Vloeren en/of andere onderdelen van de villa zijn bij de sloop volledig verdwenen.

8. Onderzoeksvragen en antwoorden

1. Zijn er nog resten van de 19de-eeuwse villa aanwezig in de ondergrond.

In twee proefsleuven is slechts één fragment van een kelderfundering aangetroffen. De villa lijkt zeer grondig gesloopt.

2. Zo ja, wat is de kwaliteit van deze resten.

De kwaliteit van de restanten is slecht.

3. Zijn er aanwijzingen voor oudere bewoning op de onderzochte locatie.

Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat er oudere bewoning dan de 19de-eeuwse villa op deze locatie is geweest. Hoewel de boerderij ouder is, heeft deze bewoningsfase geen herkenbare sporen in de ondergrond achtergelaten.

4. Tot welke hoogte is het dekzand bewaard.

De maximaal vastgestelde hoogte van het dekzand (B-horizont) is 5.37+nap. De overgang naar de C-horizont ligt op 5.15+nap.

9. Waardering van de vindplaats (volgens KNA 3.1)

Waarden	Criteria	Score
Beleving	Schoonheid herinneringswaarde	Geen score (archeologische resten zijn niet herkenbaar in het landschap)
Fysieke kwaliteit	Gaafheid Conservering	1 1 (de in de proefsleuven aangetroffen resten bestonden voor ca.90% uit slooppuin)
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid Informatiewaarde Ensemblewaarde Representativiteit	1 1 1 1 Door de rigoureuze sloop is er geen inhoudelijke kwaliteit meer overgebleven.

Bovenstaande leidt tot het oordeel: Niet behoudenswaardig.

10. Archeologische advisering

Literatuur

E. Nijhof: *Programma van Eisen Rosmalen, Maliskampsestraat 84, SHMS*

H.de werd, *Rosmalen in oude ansichten, deel 3 (1980), nr.7.*

H. de Werd, *Rosmalen Vroeger (1985), blz.287*

